

Nederlanders, onder wie zich niet alleen militairen van het Knil en van de marine en een deel van de leden van de Stadswacht Batavia¹ bevonden maar ook opvarenden van de Nederlandse koopvaardij die door de Japanners als krijgsgevangenen waren aangemerkt. Die Nederlanders en Indische Nederlanders waren goeddeels afkomstig uit het kamp van het Xde bataljon te Batavia, waar de Japanners, bevreesd dat zich na aankomst op Sumatra verzetsgroepen zouden vormen, voor het betrokken transport ook bejaarden, zieken en invaliden hadden aangewezen; op weg naar Priok zag men, aldus later een Nederlandse krijgsgevangene, F. F. E. von Fuchs, 'ouden van dagen en gebrekkigen in de gelederen strompelen, zieken werden op baren meege dragen.'²

Het schip had voor zijn bemanning en ruim zesduizendvijfhonderd andere opvarenden geen reddingsmiddelen van betekenis aan boord: twee oude sloepen hingen in de davits en op dek lagen vloten van houten raamwerk, maar geen van de *romoesja's* of krijgsgevangenen had een reddingsgordel – de Japanners daarentegen droegen allen een zwemvest. Een Japans vliegtuig begeleidde het schip: het diende Geallieerde duikboten op afstand te houden.

Twee dagen na het vertrek, 18 september dus, in de namiddag, was dat vliegtuig verdwenen en ter hoogte van Benkoelen, ca. 20 km uit de kust, werd de '*Joenio Maroe*' even voor half zes (Japanse tijd! het werd pas na half acht donker) door twee torpedo's getroffen, waarvan een in een van de ruimen talrijke slachtoffers maakte³. Het schip zonk langzaam en begon toen te hellen. Paniek brak uit, 'eerst in het ruim', aldus von Fuchs, 'waar de een de ander met stukken hout en ijzer neersloeg om het eerste boven te kunnen zijn, later ook aan dek.'⁴ Daar was spoedig geen Japanner meer te bekennen: zij hadden de twee sloepen gevierd en daarin had een deel van de bemanning en van het bewakingspersoneel een plaats gevonden – andere Japanners, die de reddingsvloten in zee geworpen hadden, waren die vloten nagesprongen en trachtten er op te klauteren. Slechts weinigen van de *romoesja's* konden zwemmen; voorzover zij uit

¹ Dezen waren afkomstig uit het grootste burger-interneringskamp te Bandoeng; in het interneringskamp te Tjimahi hadden zij zich niet gemeld op aansporing van een hunner, prof. Wertheim, die er op had gewezen dat de Japanners zich bij de behandeling van krijgsgevangenen niet aan de Conventie van Genève hielden. ² F. F. E. von Fuchs: 'De torpedoramp van de '*Joenio Maroe*', p. 4 (IC, 15 871). ³ Onze algemene gegevens voor het navolgende ontleenden wij aan de in '84 in opdracht van de Stichting Herdenking *Joenio Maroe*-Sumatra door E. Melis samengestelde uitgave: *Eresaluut boven massagraf*. ⁴ F. F. E. von Fuchs: 'De torpedoramp van de '*Joenio Maroe*', p. 16.